

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
за освітньою програмою Облік, аудит і податковий консалтинг

на тему: «Організація і методика обліку та аналізу фінансових результатів
діяльності підприємства
(на прикладі ДП «Ренійський морський торговельний порт»)»

Виконавець:

здобувачка ФМОІТ група 41

Борцайкіна Олександра Андріївна _____

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Семенова Катерина Данилівна _____

ОДЕСА – 2025

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

В умовах тривалої економічної нестабільності, зумовленої як внутрішніми трансформаціями, так і зовнішніми викликами, зокрема військовою агресією, Україна змушена переглядати підходи до управління ключовими секторами національної економіки. Серед них особливе місце посідає морська портова галузь, яка забезпечує значну частку зовнішньоторговельного обороту країни, слугує джерелом валютних надходжень, створює робочі місця та формує критично важливі логістичні ланцюги. Ефективне функціонування підприємств портової галузі безпосередньо залежить від наявності дієвих механізмів обліку, контролю та аналітичного забезпечення управлінських рішень.

Актуальність теми зумовлена зростаючою потребою у вдосконаленні підходів до аналізу фінансових результатів діяльності портових підприємств, оскільки саме цей аналіз виступає ключовим інструментом для оцінки ефективності використання ресурсів, визначення рентабельності, виявлення резервів зростання та формування обґрунтованих стратегічних рішень. У сучасних умовах значення таких інструментів лише посилюється, з огляду на необхідність забезпечення фінансової стійкості, прозорості та адаптивності підприємств до нових викликів.

Попри наявність ґрунтовних наукових напрацювань з питань обліку та аналізу фінансових результатів у роботах С. В. Брік., Н. А. Волкової, А. С. Лесюк, Н. Ю. Мардус, С. В. Мочерного, Н. Є. Подвальної, К. Д. Семенової, Р. В. Скалюк та інших, застосування їх у специфічних умовах діяльності підприємств морської інфраструктури потребує подальшого осмислення та адаптації. Існуючі методики не завжди враховують галузеві ризики, високий рівень капіталомісткості, коливання зовнішнього попиту та специфіку організаційно-господарських процесів у портах.

Метою роботи є узагальнення теоретичних засад і діючої практики обліку, контролю та аналізу фінансових результатів господарюючого суб'єкта, виявлення механізмів їх подальшого удосконалення в умовах змін зовнішнього середовища, на прикладі ДП «Ренійський морський торговельний порт» (далі ДП «РМТП»).

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких **завдань**:

- розкрити економічну сутність, функції та значення фінансових результатів у системі управління підприємством;
- систематизувати підходи до класифікації доходів та витрат з урахуванням сучасної нормативно-правової бази;
- дослідити особливості формування фінансових результатів у підприємствах портової галузі;
- здійснити порівняльний аналіз норм НП(С)БО та МСФЗ щодо обліку доходів, витрат і фінансових результатів;
- проаналізувати організацію обліку фінансових результатів на підприємстві ДП «РМТП»;
- здійснити оцінку динаміки фінансових результатів підприємства та виявити основні фактори впливу;

- розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення обліку і аналітичного забезпечення управління фінансовими результатами.

Об'єктом дослідження є економічні процеси формування та оцінки фінансових результатів діяльності підприємств портової галузі.

Предметом дослідження є методика і практика організації бухгалтерського обліку та аналізу фінансових результатів на ДП «РМТП».

Методи дослідження. У процесі виконання роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи: метод порівняння – для виявлення відмінностей між підходами національних та міжнародних стандартів обліку; індукції й дедукції – для узагальнення підходів до обліку доходів і витрат; групування – для класифікації витрат за економічними елементами; балансовий метод – при аналізі звітності; економіко-статистичні методи – для розрахунку рентабельності та оцінки динаміки фінансових результатів; графічний метод – для наочного представлення змін показників у динаміці.

Інформаційною базою дослідження є чинне законодавство України з питань бухгалтерського обліку та фінансової звітності, Національні положення (стандарты) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), статистичні дані, внутрішні документи підприємства та фінансова звітність ДП «РМТП» за 2021-2024 рр., а також наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників.

Практична значущість одержаних результатів дослідження полягає в тому, що розроблені рекомендації можуть бути використані ДП «РМТП» для вдосконалення обліку фінансових результатів, підвищення ефективності аналітичної діяльності та покращення процесу прийняття управлінських рішень.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження доповідалися автором і обговорювались на відповідних конференціях, опубліковано у наукових фахових виданнях:

1. Борцайкіна О. А. Аналіз ділової активності господарської діяльності підприємства. *VI Міжнародна наукова студентська конференція «Молодь і науковий прогрес у соціально-економічному та освітньому просторі суспільства»*. Кам'янець-Подільський. 2024. С. 17-18.

2. Борцайкіна О. А. Управління ліквідністю на підприємстві морської портової галузі. *Міжнародна науково-практична конференція «Мультидисциплінарні перспективи розвитку науки, освіти, технологій та суспільства в умовах глобальних викликів»*. Полтава. 2024. С.77-78.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел (51 найменування), 7 додатків. Загальний обсяг роботи становить 91 сторінку, містить 28 таблиць та 25 рисунків. Основний текст викладено на 76 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретико-методологічні засади обліку фінансових результатів підприємства»* досліджено економічну сутність фінансових результатів як ключового індикатора ефективності діяльності підприємства в системі управління. Проаналізовано функції прибутку у забезпеченні стратегічного розвитку, зокрема його інформаційну, стимулюючу та координуючу роль. Узагальнено наукові підходи до визначення доходів і витрат, а також систематизовано класифікаційні ознаки з урахуванням сучасних вимог облікової політики підприємств. Окрему увагу приділено галузевим особливостям формування фінансового результату, зокрема у підприємствах транспортно-логістичного комплексу.

У другому розділі *«Характеристика ДП «РМТП» та особливості організації обліку фінансових результатів»* проаналізовано загальні відомості про діяльність ДП «РМТП», його організаційну структуру, специфіку основних та допоміжних видів діяльності. Визначено склад та структуру доходів і витрат підприємства, а також виявлено основні облікові рахунки, що використовуються для відображення фінансових результатів. Досліджено діючу практику аналітичного обліку доходів і витрат, виявлено її недостатню деталізацію за напрямками діяльності. Встановлено, що незважаючи на загальне дотримання норм чинного законодавства, облікова система підприємства не в повній мірі відповідає сучасним вимогам управлінського аналізу, зокрема в частині забезпечення внутрішньої звітності.

У третьому розділі *«Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства»* здійснено оцінку динаміки прибутковості ДП «РМТП» за останні роки. Виявлено вплив як зовнішніх (воєнні дії, зміна логістичних маршрутів, ринкова кон'юнктура), так і внутрішніх факторів (структура витрат, рівень використання виробничих потужностей, управлінські рішення) на показники фінансових результатів. Запропоновано низку практичних заходів, спрямованих на вдосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення, зокрема відкриття аналітичних субрахунків для деталізації фінансових результатів за видами діяльності. Обґрунтовано доцільність застосування методики розподілу непрямих витрат за видами наданих послуг з урахуванням економічно обґрунтованих баз розподілу. Реалізація зазначених пропозицій дозволить підвищити якість управлінської інформації та ефективність прийняття рішень на рівні підприємства.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження було комплексно розкрито економічну сутність фінансових результатів як ключового індикатора ефективності функціонування підприємства в системі управління. Обґрунтовано, що фінансовий результат не лише відображає прибутковість або збитковість діяльності, а й виконує розподільчу, стимулюючу та інформаційну функції, що слугують основою для стратегічного планування, оцінки ризиків, прийняття рішень щодо інвестиційної політики та розподілу ресурсів. У межах роботи було систематизовано класифікаційні підходи до доходів і витрат, з урахуванням чинної нормативно-правової бази. На основі порівняльного аналізу положень НП(С)БО та МСФЗ було встановлено, що попри наявність певної уніфікації принципів обліку, відмінності залишаються суттєвими. Зокрема, міжнародні стандарти передбачають більш гнучкий підхід до визнання доходів і витрат, з фокусом на економічну сутність операцій, а не лише на їх юридичну форму, тоді як національні стандарти схильні до більш регламентованого трактування операцій.

Особливу увагу було приділено специфіці формування фінансових результатів на підприємствах портової галузі. Аналіз показав, що на відміну від традиційних виробничих підприємств, порти мають багатокomпонентну структуру доходів, серед яких – послуги з перевалки вантажів, оренда портових потужностей, транспортно-експедиторське обслуговування, зберігання, швартовка тощо. Така диверсифікація діяльності потребує відповідного аналітичного обліку для забезпечення точного формування фінансових результатів за кожним видом послуг. Саме тому було встановлено, що використання лише узагальнених рахунків без аналітичного поділу обмежує можливості оперативного контролю й управлінського аналізу.

Оцінка динаміки фінансових результатів ДП «РМТП» за 2021-2024 рр. дозволила виявити як позитивні, так і критичні тенденції. Зокрема, спостерігалось збільшення доходів у 2022 році за рахунок тимчасового зростання попиту на альтернативні логістичні маршрути у зв'язку з блокуванням морських портів України, однак у 2024 році фінансовий результат різко знизився на фоні відновлення роботи портів, а також паралельним зростанням витрат, пов'язаних із військовою агресією на інфраструктуру ДП «РМТП», підвищенням вартості енергоносіїв та амортизаційного навантаження. Отже, було підтверджено значний вплив зовнішніх чинників, зокрема війни, змін регуляторного середовища та макроекономічної нестабільності. Водночас, частина проблем виявилася пов'язаною з внутрішніми факторами: неефективним контролем за витратами, низьким рівнем аналітичного обліку, відсутністю внутрішньої управлінської звітності.

Таким чином, на підставі проведеного дослідження сформульовано такі пропозиції щодо вдосконалення обліку й аналітичного забезпечення управління фінансовими результатами на ДП «РМТП»:

1. Удосконалити аналітичний облік доходів і витрат шляхом запровадження аналітичних субрахунків за видами діяльності. Зокрема, доцільно відкрити окремі субрахунки до рахунків 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг»

(703.1 – 703.5) та 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг» (903.1 – 903.5), які дозволять деталізувати фінансові результати за напрямками основної діяльності підприємства. Такий підхід забезпечить підвищення інформативності внутрішньої звітності, дозволить проводити деталізований аналіз рентабельності кожного напрямку та визначати найбільш прибуткові види діяльності.

2. Здійснювати облік витрат для формування собівартості на рухунках 903.1 – 903.5 через рахунок 23 «Виробництво» з відповідним аналітичним розподілом за видами послуг, а накопичені виробничі накладні витрати 8 та 9 класів пропонується розподіляти між відповідними аналітичними субрахунками рахунку 23 на основі обґрунтованої бази – пропорційно до суми прямих витрат із коригуванням на коефіцієнти трудомісткості, які відображають фактичні витрати праці на кожен вид операційної діяльності. Такий підхід є більш релевантним у порівнянні з чинною практикою розподілу витрат пропорційно до заробітної плати, яка не враховує складність і обсяг робіт, особливо у випадках, коли один підрозділ використовує більш капіталомістке або ресурсозатратне обладнання при нижчому фонді оплати праці.

3. Посилити внутрішній контроль за достовірністю формування фінансових результатів і підвищити рівень управлінської аналітики. Необхідним є впровадження системного підходу до контролю за обліковими процесами, включаючи перевірку правильності рознесення витрат, відповідність первинної документації вимогам стандартів, а також регулярне оновлення аналітичних регламентів. Доцільно також запровадити автоматизовані інструменти моніторингу показників доходності, розробити систему внутрішніх дашбордів для керівництва та підготувати персонал до роботи з аналітично орієнтованою інформацією.

4. Розробити та впровадити заходи щодо оптимізації витратної структури підприємства. З огляду на виявлену тенденцію до зростання собівартості, а також питомої ваги адміністративних та інших операційних витрат, доцільним є проведення функціонального аудиту витрат з метою виявлення надлишкових або неефективних статей. Подальша оптимізація має включати раціоналізацію використання ресурсів, автоматизацію облікових процедур, а також перегляд політики управління персоналом.

5. Сприяти гармонізації внутрішньої облікової політики з вимогами МСФЗ для підвищення прозорості та інвестиційної привабливості. Результати порівняльного аналізу НП(С)БО та МСФЗ свідчать про наявність потенціалу до зближення облікових моделей у частині визнання доходів, оцінки витрат і представлення фінансового результату. У зв'язку з цим доцільним є адаптація політики обліку доходів і витрат до підходів МСФЗ для формування звітності, орієнтованої на зовнішніх користувачів, зокрема інвесторів, фінансові установи та партнерів, що має особливе значення для державного підприємства в умовах ринкових трансформацій.

У підсумку, реалізація запропонованих заходів дозволить не лише забезпечити об'єктивну оцінку фінансової результативності підприємства, а й закласти основу для побудови сучасної, адаптивної системи управління на основі обліково-аналітичної інформації.

АНОТАЦІЯ

Борцайкіна О. А. «Організація і методика обліку та аналізу фінансових результатів діяльності підприємства (на прикладі ДП «Ренійський морський торговельний порт»)».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» за освітньою програмою «Облік, аудит і податковий консалтинг».

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2025.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти фінансових результатів як ключового елемента управлінського процесу та визначено їх економічну сутність. Проаналізовано класифікацію доходів і витрат з урахуванням галузевої специфіки портового підприємства, а також особливості їх формування та вплив на фінансові результати. Досліджено організацію обліку доходів, витрат і фінансового результату на прикладі ДП «Ренійський морський торговельний порт», а також здійснено аналіз динаміки прибутковості підприємства за останні роки. Запропоновано низку практичних заходів для вдосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення, зокрема, відкриття аналітичних субрахунків та застосування методики розподілу непрямих витрат за видами наданих послуг, з урахуванням обґрунтованих баз розподілу.

Ключові слова: фінансові результати, прибуток, доходи, витрати, облік, аналіз, порт, портова галузь.

ANNOTATION

Bortsaikina O. A. «Organization and methodology of accounting and analysis of an enterprise's financial performance (on the example State enterprise «Reni Commercial Sea Port») ».

Qualifying work on obtaining a bachelor's degree in the specialty 071 «Accounting and Taxation» for the educational program «Accounting, Auditing and Tax Consulting».

Odesa National Economic University – Odesa, 2025.

The work deals with the theoretical aspects of financial performance as a key element of the management process, and outlines its economic nature. Author analysis covers the classification of income and expenses with consideration of the industry-specific features of port enterprises, as well as the peculiarities of their formation and their influence on financial results. The organization of accounting for income, expenses, and financial performance is examined on the example of the State Enterprise «Reni Commercial Sea Port», and the dynamics of the company's profitability over recent years are analyzed. Author offers a set of practical measures to enhance the accounting and analytical system, including the introduction of analytical sub-accounts and the application of a method for allocating indirect costs by types of services provided, based on substantiated allocation bases.

Keywords: financial performance, profit, income, expenses, accounting, analysis, port, port industry.